

Fanči Šarf (prva z desne) med članicami Orlove ekipe (z leve Pavla Štrukelj, Sibila Nekrep, Slavka Čufer, ob Fanči hčerka Vera).
Foto: Fanči Šarf, Šentrupert na Dolenjskem, 1961

Fanči Šarf je kot učiteljica vedno iskala tudi stik z otroki.
Foto: Boris Kuhar, Drašiči, 1965

FANČI ŠARF, MURKOVA NAGRAJENKA ZA LETO 2012

Etnološki večer v SEM, Ljubljana, 19. december 2012

Slovensko etnološko društvo je 12. novembra 2012 najvišje stanovsko priznanje, Murkovo nagrado za življenjsko delo na področju etnologije in etnološke muzeologije, podelilo Fanči Šarf, upokojeni kustodini Slovenskega etnografskega muzeja.

Fanči Šarf se je leta 1924 rodila v Ljubljani. Sama pove, da je bila takrat, prav tako kot danes, gospodarska kriza, tako da se je z materjo in očetom še kot dojenček znašla sredi trde zime brez strehe nad glavo. Čeprav po dohodkih skromna družina, je njej in bratu nudila pomembno šolo za življenje in s svojimi vrednotami pustila neizbrisen pečat. Iz tega Fanči Šarf še danes črpa svojo življenjsko naravnost. Delavnost, odprte oči, topla naklonjenost in razumevajoč odnos do ljudi so poteze, ki jih pri njej vsak takoj opazi. Z njo hitro stkeš spontane in pristne človeške odnose, zato je lepo iti k njej na obisk, saj si ob odhodu bogatejši za spoznanja, ki jih prinašajo visoka leta in z njimi distanca do vsakdanjih težav.

To vztrajno in sistematično ustvarjalko in urednico dokumentacije v Slovenskem etnografskem muzeju sem osebno spoznala šele v zadnjem času, po upokojitvi njene neposredne naslednice, moje kolegice Alenke Simikič. Tudi z njo, prav tako kot s številnimi drugimi stanovskimi kolegi, Fanči Šarf še danes goji strokovne in prijateljske vezi. Po odhodu Alenke Simikič sem o zgodovini muzeja in še zlasti o Orlovih ekipah začela spraševati Fanči Šarf. Njen odlični spomin, zanimiva pripoved in energija, predvsem pa odnos do vsega, kar je pustila za seboj v muzeju, so res izjemni. Fanči Šarf je polna znanja, ki ga rada posreduje vsakomur, ki ga zanima.

Kot majhno dekletce si je želela postati učiteljica. Želja se ji je uresničila, ob koncu vojne, leta 1945, je nastopila svojo prvo službo v Sveti Marjeti pri Ptuj, ki se danes imenuje Gorišnica. Delo z otroki jo je veselilo in izpolnjevalo. V tistih krajih pa je

Boris Orel, ravnatelj Etnografskega muzeja, raziskoval bogato izročilo ženitovanjskih šeg. Ker mu je pri tem zmanjkovalo časa, mu je ravnatelj šole v Sveti Marjeti priporočil Fanči Šarf, da konča raziskavo. Tako se je prvič srečala z etnologijo. Ker je bilo delo res zgledno opravljeno, se je Orel leta 1948, ko je pripravljala prvo raziskovalno terensko ekipo, spomnil nanjo. Tako je postala članica legendarne prve Orlove ekipe, ki se je odpravila na teren v okolico Grosupljega. Na to ekipo ima Fanči Šarf številne žive in lepe spomine. Mesec in pol ob Orlu, Vilfanu in Matičetovem je bila zanj mala šola etnologije, v kateri se je seznanila s temelji terenskega in etnološkega znanja.

Zaradi pomanjkanja kadrov jo je Orel leta 1949 povabil, da se zaposli v muzeju. Kljub svoji ljubezni do učiteljskega poklica pri tem ni dosti oklevala, saj jo je predvsem močan politični pritisk na učitelje spodbudil, da je sprejela ponujeno delo v arhivu muzeja. S številnimi izkušnjami pri ekipnih in samostojnih terenskih raziskavah se je sčasoma tudi ob samostojnem izobraževanju začela ukvarjati s temami, kot so naselja, stavbarstvo in bivalna kultura. Potrebe so narekovala številne raziskave tudi s področja obrti in gospodarstva, a sama pravi, da jo je najbolj privlačila prav družbena kultura, čemur pa se zaradi kadrovskih rešitev pri organizaciji ekip ni mogla bolj posvečati. Svoja opažanja o teh temah je pozneje vtkala v številne članke in razmišljanja, predvsem o stanovanjski kulturi, ki jo je opredeljevala s stališča načina življenja.

Po naravi zvedava ter ob spodbudi ravnatelja Orla se je z vso širino poglobljala v stroko in tako pridobila zanesljivo znanje, ki je ob njeni natančnosti in marljivosti pustilo v muzeju dragocen pečat. Večkrat sem se vprašala, kdo je tako natančno razrezal, oštevilčil in v vrečke pospravil več deset tisoč negativov, kdo je oštevilčil, opremil s podatki, prilepil in sistematično razvrstil novih več deset tisoč fotografij, kdo je popisal na tisoče terenskih

* Barbara Sosič, univ. dipl. etnol. in angl., muzejska svetovalka, Oddelek za dokumentacijo Slovenskega etnografskega muzeja. 1000 Ljubljana, Metelkova 2, E-naslov: barbara.sosic@etno-muzej.si

risb in velike količine arhivskega gradiva, ki so ga zbrali ekipe in posamezni raziskovalci, kdo je tako zgledno zastavil in vodil številne evidence dokumentacijskih fondov. Fanči Šarf je bila prava oseba na pravem mestu. Ko smo pred leti gradivo začeli digitalizirati in se najprej lotili Orlovih ekip, je to potekalo brez predhodnega urejanja, saj so bili podatki zanesljivi in urejeni. Fanči Šarf je, ko ji je čas le dopuščal, prepisovala tudi terenske zvezke, ki jih člani ekip sami niso uspeli. Njena pisava zapolnjuje dobršen del inventarnih knjig predmetov iz tega obdobja, pri tem pa je treba poudariti, da so njeni zapisi med vsemi najlaže berljivi.

Fanči Šarf ni ostala le pri urejanju gradiva. Predvsem ob Borisu Orlu in Sergiju Vilfanu se je oblikovala v odlično raziskovalko, ki je znala zbrano gradivo tudi temeljito proučiti in o njem napisati članek ali postaviti razstavo (Keršič 1995: 416–418). Definirala je pojem in pomen stanovanjske kulture in načenjala do takrat prezrte teme v slovenski etnologiji. Opozarjala je na dejstvo, da stanovanjska kultura ni nekaj statičnega, temveč je nenehno spreminjajoča se kategorija, z argumentiranimi navajanjem primerov je skušala razbiti stereotipe o stanovanjski kulturi, ki so bili in so ponekod še danes tako zelo prisotni. Iz njenih proučevanj se jasno vidi, da stanovanjske kulture ne moremo označiti kot pojem, ki ga lahko enostavno opredelimo in da ga ne moremo v vseh okoliščinah raziskovati na enak način.

Lotevala se je tudi drugih vprašanih etnološke stroke. Poleg poljudnih spisov, ki jih je objavljala v revijah in časopisih, in refe-

ratov na kongresih in simpozijih je napisala vrsto ocen in poročil ter člankov o naših etnologih. Sodelovala je tudi pri oblikovanju etnoloških filmov, saj se je dobro zavedala pomena filma kot dokumentacijskega sredstva za etnologijo. Pod njenim vodstvom so nastale dokumentacijske mape o arhitekturni dediščini, ki jih danes hrani dokumentacijski odderek SEM (povzeto po Keršič 1995a: 415–416).

Ne smemo prezreti njenega doprinosa k velikemu projektu, ki je združeval večino etnologov: Vprašalnicam za etnološko topografijo slovenskega etničnega ozemlja in Etnološki topografiji slovenskega etničnega ozemlja. Po upokojitvi se je namreč dejavno vključila v vseslovenski etnološki projekt Način življenja Slovencev v 20. stoletju in zanj napisala štiri obsežne elaborate za tedanje občine Ljutomer, Gornja Radgona, Murska Sobota in Lendava; sodelovala je pri pisanju številnih gesel za *Enciklopedijo Slovenije* in *Slovenski etnološki leksikon*.

Ob visokem priznanju Slovenskega etnološkega društva naši kolegici Fanči Šarf iskreno čestitamo in si želimo še veliko prijetnih srečanj!

Literatura

KERŠIČ, Irena: Bibliografije Fanči Šarfove. *Etnolog* 5, 1995, 416–418.

KERŠIČ, Irena: Ob življenjskem jubileju Fanči Šarf, *Etnolog* 5, 1995a, 415–416.

»ŠKOROMATENJE« V HRUŠICI PRI ILIRSKI BISTRICI

Strokovna ekskurzija SED, 13. februar 2013

V pustni čas sodi že skoraj tradicionalni ogled pustovanj oz. ekskurzija članov SED na tista območja Slovenije, ki so manj raziskana ali na novo obujajo pustne šege. V zmeraj večjem številu jih organizirajo vaše skupnosti ali društva, ki oživljajo ponekod skoraj izgubljeno tradicijo maškaranja ali šemljenja. Na podlagi priporočil kolegov, ki raziskujejo pustne navade, določimo vsakoletni kraj ogleda. Letos so nas pritegnili brkinski škoromati iz Hrušice pri Ilirski Bistrici, saj je Zora Slivnik Pavlin deset dni pred pustom odšla k njim na obisk skupaj s kolegicama Neno Židov in Adelo Pukl iz Slovenskega etnografskega muzeja. V vaškem domu sta predstavili novi Priročnik o nesnovni kulturni dediščini (Jerin 2012) in pojasnila ob vpisovanju navad v Register žive kulturne dediščine. Čeprav predstavniki SED niso pričakovali, nas je predsednik KD Hrušica, sekcija škoromati, Danilo Fabjančič, sprejel kot stare znance, z željami in s povabilom, naj se kot njihovi gosti udeležimo škoromatije.

Tako se nas je skupinica etnologov, tistih, ki nas »nič ne prežene«, na lep in hladen dan odpravila iz Ljubljane na »škoromati-jo«. Odkar so vaščani po večletnem premoru (1993) obudili navado in se organizirali v KD Hrušica, sekcija škoromati, se resno

lotevajo priprav na škoromatijo, ki je v tem prostoru prisotna že 700 let, tako s poimenovanjem oseb (mask), ki nastopajo, kot z obredom. Priprave začnejo prvi dan po božiču – na štefanovo. Moški se dogovorijo o vlogah (maskah, ki jih bodo predstavljali, pregledajo svoja pustna oblačila, jih dopolnijo ali naročijo pri izdelovalcih različne pripomočke) in se pripravljajo na čas veseljačenja in zganjanja norčij, ko je marsikaj dovoljeno.

Škoromatija je ena najbolj izvirnih in starih ohranjenih pustnih navad in se je do danes v tem delu Slovenije ohranila v prvotni obliki. Hrušico so prve raziskovale Orlove terenske ekipe v 50. letih. Arhivski posnetki so objavljeni na spletni strani SEM in so vredni ogleda, tudi zaradi časovne oddaljenosti in primerjave z današnjim časom. O maskah škoromatom je pisal dr. Niko Kuret (1984). Pozneje sta hodila po teh krajih kolega dr. Jurij Fikfak in Božo Pahor, v zadnjem času SEM, ki vpisuje hrušiške škoromate v register žive kulturne dediščine (internetni vir 1). Škoromatija korenini že v prvi polovici 14. stoletja, saj je prva omemba škoromatom v pisnih virih (*scaramatte*) iz leta 1340 v furlanskem Čedadu in pozneje v pisnem viru iz leta 1422 (*sgaravette*). Hrušičani niso ohranili samo obreda, ampak tudi tradicijo

* Zora Slivnik Pavlin, univ. dipl. etnol. in prof. slov. jezika s knjiž. 1000 Ljubljana, Rojčeva 18, E-naslov: zora.slivnik@gmail.com; Ddr. Branka Berce Bratko, univ. dipl. etnol. in umet. zgod., doktorica urbanega in regionalnega planiranja, doktorica ekonomskih ved, sekretarka Parlamentarne skupine GLOBE Slovenija, Državni zbor RS. 1000 Ljubljana, Šubičeva 4, E-naslov: branka.berce-bratko@dz-rs.si